

KARMEN MEDICA¹

Percepcije avtentičnosti in tradicionalnosti – od izvirne neposrednosti do pragmatične uporabnosti

Izvleček: Namen tega besedila je pojasniti pojma avtentičnost in tradicionalnost, izhajajoč iz definicij, ki ju opredeljujejo kot nekaj izvirnega, naravnega, esencialnega. Danes vse bolj ugotavljamo, da je definiranje in lociranje avtentičnega in tradicionalnega lastnost sodobnosti. Same definicije se spreminjajo kontekstualno, pa tudi same lokalne skupnosti so v procesu nenehnih redefinicij svoje 'avtentične' kulture in 'tradicionalnih' vrednot. Eno in drugo opredeljuje in locira vse tisto, kar je v enem lokalnem kontekstu neponarejeno, bistveno, izvirno, pristno, pravo, vendarle razumljeno predvsem kot dinamična in razvijajoča se kvaliteta.

Ključne besede: avtentičnost, tradicionalnost, kulturne in družbene spremembe, turizem, ekologija

UDK: 316.7

Perceptions of Authenticity and Traditionality: From Original Immediacy to Social Pragmatism

Abstract: This paper attempts to clarify the concepts of authenticity and traditionality, taking as its starting-point the definitions of these two concepts as something original, natural, essential. De-

¹ Dr. Karmen Medica je koordinatorica študijske smeri socialna antropologija na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani in predavateljica na Fakulteti za humanistične študije v Kopru. E-naslov: karmen.medica@guest.arnes.si.

fining and locating the authentic and the traditional has been ever more clearly perceived as a feature of modernity. The definitions themselves change with the context, and the local communities, too, are engaged in a continuous process of redefining their 'authentic' culture and 'traditional' values. This culture and values are defined by and located in everything that is genuine, essential, original, real within its local context, while at the same time perceived as a dynamic and evolving quality.

Key words: authenticity, tradicionality, cultural and social changes, tourism, ecology

Uvod

Namen besedila je pojasniti pojma avtentičnosti in tradicionalnosti, izhajajoč iz definicij, ki kot izhodišče avtentičnosti in tradicionalnosti postavljajo nekaj izvirnega, naravnega, esencialnega. To prenašamo v današnji kontekst uporabe pojmov na področju turizma, ekologije, znanosti, kulture, vendar manj v izvirnem in bolj v kulturno-pragmatičnem pomenu. Kot pravi Radcliffe-Brown, se izvori običajev in tudi besed izgubijo v prazgodovini in se ne dajo obuditi. Pomeni pa ostanejo in delujejo tudi v sodobnih družbah. Pojasnjevanje avtentičnosti in tradicionalnosti je predstavljeno v odvisnosti s konstantnostjo kulturnih in družbenih sprememb. Narava enega in drugega je paradoksalna, zato je za argumentiranje potrebna uporaba ustreznih prijemov pri konkretnem dogodku, v času in prostoru. Eno in drugo se kaže kot dinamična kvaliteta, odprta subjektivnim interpretacijam, ob pripravljenosti na spremembo in dialoški konsenz.

Avtentično in tradicionalno

Za avtentičnost in tradicionalnost lahko rečemo, da nista statična pojma, ampak fleksibilna koncepta, saj ju konstantno ustvarjajo tako državne kot tudi lokalne sile. Težnja, da sodimo, ali je nekaj avtentično ali ne, z določevanjem, ali neka tradicija prehaja iz generacije v generacijo nedotaknjena in nespremenjena, ne upošteva dejstva, da je tradicija tu zato, da služi ljudem in ne obratno. Tradicije se definirajo v sedanosti in tolmačijo glede na ideološke zahteve trenutnega življenja. Izumljanje, prilagajanje ali ustvarjanje tradicij ni posledica modernosti, temveč nujen pogoj za konstrukcijo ljudskih kultur.

Tradicionalnost

Tradicija je (iz lat. *trodare* – ‘dati naprej’, *traditio* – ‘predati’) prenos načina dela, **obnašanja**, **prepričanja**, **verovanja** in **običajev** na mlajše **generacije**, se predvsem nanaša na socialno delovanje in institucije neke kulture, ki so v družbi že vrsto let, zaradi česar vsebujejo neko notranjo, dodatno vrednost za to kulturo. Prenasajo se predvsem načini dela in **obnašanja**, ki v nasprotju z instinktom niso prirojeni, s poudarkom na kontinuiteti se tradicionalnost pojmuje kot utelešenje avtentičnega načina življenja.

Boissevain v delu *Revitalizing European rituals* meni, da so številni raziskovalci v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja napovedovali, da se bo zaradi sekularizacije, racionalizacije produkcije, mobilnosti, množičnih medijev in alternativnih virov zabave zmanjšalo število javnih ritualnih praks in praznikov. Iz tega razloga revitalizacija praznikov za stroko ni bila zanimiva ne glede na to, da se je njihovo število od 70. let prejšnjega stoletja povečevalo.² V tem času je etnologinja Dunja Rihtman-Auguštin analizirala tradicionalne kulture v sodobnih družbah. Na primeru takratne Jugoslavije je

² Boissevain, 1992, 2.

ugotovila, da se v odnosu do tradicionalne kulture (od povojnega obdobja naprej) jasno ločita dve fazi. Po drugi svetovni vojni je prišlo do selitve prebivalstva v mesta, kjer se ljudje niso odrekli svojim šegam in navadam, saj so zelo cenili svojo 'folkloro'. Toda v naslednji fazi (1950–1960), v obdobju industrializacije in urbanizacije, so ljudje želeli postati meščani in zato pozabiti na svoje kmečke korenine. Poleg tega so centralistične težnje zaničevale regionalne posebnosti in gledale na tradicionalno kulturo in folkloro kot na nekaj primitivnega in nesodobnega. Prav tako se je v tistem obdobju ustavilo raziskovanje tradicionalne kulture, saj so oblasti prekinile financiranje nekaterih znanstvenih institucij.³ V 80. letih pa se je ponovno začelo obujati tradicionalno in avtentično.

Ljudje znotraj ene kulture niso homogeni, nimajo enakih kulturnih elementov in v enaki meri, zato jih tudi sprejemajo in razumejo drugače. Zato je treba obravnavati vsako skupnost kot kompleksen proces stabilnosti in sprememb ter hkrati upoštevati spremembe, ki jih prinaša čas. Vprašanje torej ni, ali in kako posamezne kulture izgubljajo svojo izvirnost, tradicionalnost, avtentičnost, ampak kako se tovrstni elementi sprejemajo, interpretirajo in prilagajajo družbenim spremembam, ki so vendarle neizogibne. Kar je opredeljeno in sprejeto kot tradicionalno in avtentično, je pogosto stvar notranjih polemik in boja za hegemonijo v družbi.

Avtentičnost

*Avtentičnost je refleksiven pojem; značilno zanj je, da je varljiv glede svoje narave.*⁴

Avtentičnost praviloma dojemamo kot utelešenje tradicionalnega načina življenja, takega, ki vključuje socialno delovanje v kulturi in ima zanjo notranjo vrednost, tako materialno kot tudi

³ Rihtman-Auguštin, 1971, 7

⁴ Dahlhaus, v Bendix, 1997, 2.

duhovno. Primarno pomeni pomenila neponarejenost, izvirnost, pristinost. Narava avtentičnosti je vendarle paradoksalna, lahko se interpretira kot esenca ali pa pokaže kot dinamična kvaliteta, odprta za subjektivne interpretacije.

Bistvena vprašanja pri tem so:

- Na kakšne načine percipiramo in prezentiramo avtentičnost?
- Kdo in s kakšnim namenom oblikuje predstave o avtentičnosti?
- Kakšna je avtentičnost 'od znotraj' – za lokalne skupnosti?
- Kakšna je avtentičnost 'od zunaj' – za zunanjega akterja?
- Kako in zakaj se avtentičnost povezuje s tradicijo in živo kulturno dediščino?

Kaj pomeni avtentično?

Z dvoumnimi opredelitvami samega pojma se srečujemo tudi v različnih virih.

Avtentičnost je v SSKJ definirana takole: avtétičnost -i ž (ě) lastnost, značilnost avtentičnega; pristinost, verodostojnost: dokazal je avtentičnost pisma; avtentičnost besedila; zgodovinska avtentičnost drame / avtentičnost prevoda.⁵ Etimološko gledano beseda izvira iz grške besede *authentēs*, kar pomeni avtor, mojster, tisti, ki je nekaj naredil.⁶

V vsakem slovarju lahko preberemo, da avtentičnost označuje kakovost, sklicevanje na naravo kot nosilko pristnega, izvirnega, nekontaminiranega. Pomeni biti zvest originalu, izvoru, zavezi, predvsem z namenom biti original, ne kopija. Vendarle je v definicijah tudi veliko nejasnega, nezadostnega, odprtega. V Cambridgeevem slovarju⁷ npr. najdemo interpretacijo, da je avtentično in resnično tisto, za kar ljudje pravijo, da je resnično in realno. Vendarle je mo-

⁵ Splet: <http://a.abecednik.com/avtentivnost.html>.

⁶ Splet: <http://www.etymonline.com>.

⁷ Splet: <http://dictionary.cambridge.org>.

dernost povzročila transformacije družb, propad fevdalizma, nastanek meščanske družbe, pojav nacionalnih držav. Znotraj teh sprememb se je pojavil diskurz avtentičnosti kot najbolj zaželenega in naravnega stanja bivanja. Pojavilo se je prepričanje, da so družbe pokvarjene in ujete v past civilizacije ter da morajo najti pot nazaj v izvorno, zdravo, avtentično stanje. Avtentično ni le nekaj realnega, točnega ali pravilnega, temveč istočasno konotira nepotvorjeno izkušnjo, blizu tisti, ko je bil svet še 'nepokvarjen in v povojih', nemoderniziran in tehnološko nesproduciran.

Ameriško-kitajski sociolog Ning Wang podaja tri definicije avtentičnosti. Prvo uporabljamo, kadar želimo potrditi dejstva, recimo pri arheoloških najdbah ali za kakšno muzejsko razstavo. Druga je konstruktivna avtentičnost, izraža se v pogajanjih in merjenju moči med različnimi silami v družbi. Tretja je eksistencialna avtentičnost kot izkušnja pristnosti, ki jo posameznik doživi na individualni ravni. Ta je najbližja definiciji Cambridgeevega slovarja, po kateri je avtentično tisto, kar ljudje opredelijo kot avtentično.⁸

Erik Cohen meni, da avtentičnost nastaja in se oblikuje sproti v procesu "nastajanja avtentičnosti" (*mergent authenticity*), kar povezuje s sprotnim nastajanjem in nestalnostjo identitete. Avtentičnost podobno kot identiteta torej ni fiksna.

Charles Taylor⁹ svoje opredelitve avtentičnosti ne aplicira samo na posameznika, ki živi med drugimi ljudmi, temveč na skupino posameznikov, ki so nosilci neke kulture in živijo z drugimi kulturami. "Obstaja poseben način, kako sem človek, in ta način je samo moj. Usojeno mi je, da živim svoje življenje v skladu s tem svojim načinom, ne pa kot kopija življenja koga drugega."¹⁰ S pojavom kulture avtentičnosti si mora človek identiteto vzpostaviti

⁸ Meethan, 2001, 93-94.

⁹ Taylor, 1991.

¹⁰ Prav tam.

sam. Če ideal avtentičnosti razumemo narobe, se zdi, da ima svobodno možnost izbire pri tej konstrukciji. Vendar identiteta ne more biti generirana le od znotraj, v izolaciji, nujno mora biti "*negotiated through dialogue, partly overt, partly internalized, with others*". Moralni ideal avtentičnosti v sodobnem svetu je zelo močan in poudarja pomen človekovega stika s samim seboj, z njegovo notranjo naravo, ki je lahko ogrožena, ko človek izgubi sposobnost prisluhniti svoji notranjosti. Stik s samim seboj je pomemben, če pri tem upoštevamo načelo izvornosti, vsak notranji glas pove nekaj enkratnega. Zunaj sebe človek ne more najti nikakršnega modela, po katerem bi lahko živel.¹¹

Kaj je opredeljeno kot avtentično, je nedvomno odvisno od tega, kdo o konceptu govori, kako ga opredeljuje in kako ustvarja. Avtentičnost se lahko ustvari tudi z esencializmom in eksotizacijo – s pripisovanjem lastnosti, pokroviteljstvom, s kontrolirano izkušnjo drugačnosti, povezovanjem z naravo. Zasvojenost z definiranjem in lociranjem avtentičnega je lastnost sodobnega sveta. V tem boju se neprestano rišejo meje med ideološkimi in ekonomskimi smotri.

Ljudje ustvarjajo kulture. Arabski pregovor pravi: "Človek je podobnejši svojemu času kot svojim očetom."¹² Drugače povedano, dogodek ni, kar se zgodi, temveč kar je povedano. Ravno tako je mogoče ustvariti tudi avtentičnost in tradicionalnost, in sicer s pravilno zamišljeno, koncipirano in usmejeno naracijo. Lahko trdimo, da je vse preteklo moralo nastati v neki družbi, za potrebe neke družbe, v nekem zgodovinskem času. To pa vseeno ne pomeni, da ni bilo nekoč izumljeno. Kot v svoji knjigi 'The Invention of Tradition' pokažeta Eric Hobsbawm in Terence Ranger, nacija ali zgodovina nista tisto, kar je bilo ohranjeno v ljudstvu, temveč tisto, kar je bilo izbrano, napisano, popularizirano in institucionalizirano od ti-

¹¹ Prav tam.

¹² Smith, 2001, 117.

stih, ki jim je za to nalogo bila dodeljena posebna funkcija. Tradicije kakor tudi kulture ne obstajajo pred stikom, temveč se vzdržujejo z njim. Katere prakse in kulturne značilnosti se bodo ohranile, je odvisno tudi od procesov diferenciacij in menjav.

Preteklost : sedanjost

Sodobne raziskave soočajo elemente tradicionalnosti in avtentičnosti posameznih dogodkov, izročil, običaje v preteklosti s tistimi, ki so se ohranili do danes, da bi bili lahko označeni kot pristno izvorni, avtentični in tradicionalni, vendarle v sožitju z današnjim časom in načinom življenja.

Konstelacije, ki naj bi upoštevale nove danosti, so še zmeraj šibke, saj za vzpostavljanje človeških in kulturnih povezav in spreminjanje splošnih mišljenjskih vzorcev nekaj desetletij ne pomeni veliko.

Danes ima uprizarjanje tradicionalnih vesellic, šager in ritualov precej in predvsem komercialni namen. Pogosto je preprosto del t. i. dediščinskega turizma. Raziskovalci ugotavljajo, da vendarle rituali, veselice in načini praznovanja zaradi učinkovitosti niso statični in se spreminjajo. Spremembe so včasih neizogibne, da se prakse sploh ohranijo. Bolj kot struktura se začne spreminjati pomen ritualov, ker jih ljudje začnejo dojemati drugače.

Solinarski festival¹³ v Piranu je npr. eden od najbolj uveljavljenih revitaliziranih dogodkov iz preteklosti. Je ne samo reaktiviran tradicionalni praznik iz preteklosti, ampak dogodek z novimi, turistično-izobraževalnimi elementi. Postaja vse bolj osredotočen na znanje o praksah iz preteklosti, zlasti o solinah in solinarstvu. Pustni karnevali so postali neizogiben del dediščinskega turizma povsod pri svetu. Naravna in kulturna dediščina sta modernemu turistu čedalje pomembnejši motiv za potovanja. Tudi v Sloveniji se temu segmentu posveča

¹³ Splet: http://prireditev.dogodek.org/zakljucek_iii_solinarskega_festivala.html (2005).

vse več pozornosti. V imenu avtentičnega doživetja po eni strani in ohranjanja žive kulturne dediščine po drugi, se vendarle (čeprav bolj komercialno naravnane) odpirajo tudi nove razvojne priložnosti.

S tovrstnimi dogodki in dejavnostmi ter praksami iz preteklosti ugotavljamo in prepoznavamo tudi njihov današnji pomene za prebivalce, za lokalno/regionalno identiteto ljudi, za prepoznavnost in turizem posameznega območja v celoti. Vse bolj se odpira tudi vprašanje, do katere meje seže avtentičnost neke prireditve in kdo opredeljuje obstoječe prakse in običaje kot tradicionalne. Mnoge lokalne skupnosti zagotavljajo, da so najkompetentnejše za to vprašanje. Vsekakor gre za kompleksen proces iskanja kompromisa med lokalno skupnostjo, kulturnimi društvi, politiko oblasti in pričakanji turista. Avtentičnost in tradicionalnost torej dojemamo kot nekaj dinamičnega in razvijajočega se.

Boljša izraba kulturnih virov v razvojne namene lahko zagotovi podporo lokalnim akterjem, ki oživljajo kulturne in družbene vezi. Ravno tako sodelovanje na področju kulture med civilnimi organizacijami, občinami in izobraževalnimi organizacijami omogoča boljšo podporo skupni kulturni dediščini območja ter boljše prepoznavanje, ohranjanje, obnavljanje in prikazovanje skupne kulturne dediščine regije. Višja stopnja vključevanja skupne nematerialne kulturne dediščine v turistično ponudbo, novi turistični proizvodi in promocija celotnega območja kot čezmejne turistične destinacije v novih oblikah ter z razširjeno ponudbo in boljšo izrabo naravnih in kulturnih virov stimulirajo razvoj obmejnih občin in na ta način zagotavljajo nove vire prihodkov tako za urbane srenje kot tudi za podeželsko območje.

Namesto sklepa

V družboslovju in humanistiki sta danes avtentičnost in tradicionalnost pomembni prvini turizma neke turistične destinacije oz. kulture nekega kraja. Na začetku analiziranja tovrstnih fenomenov

je prevladovalo mnenje, da so vse spremembe kulture kot posledica turizma negativne. Seveda je tako stališče sledilo iz predpostavke, da se (avtentične in tradicionalne) kulture sploh ne spreminjajo.

Danes vse bolj ugotavljamo, da je definiranje in lociranje avtentičnega in tradicionalnega lastnost sodobnosti. Same definicije se spreminjajo kontekstualno, pa tudi same lokalne skupnosti so v procesu nenehnih redefinicij svoje 'avtentične' kulture in 'tradicionalnih' vrednot. Eno in drugo opredeljuje vse tisto, kar je v nekem lokalnem kontekstu neponarejeno, bistveno, izvirno, pristno, pravo, vendar razumljeno predvsem kot dinamično in razvijajoče se. Avtentično in tradicionalno, tako so menili že eksistencialisti, ne more biti pridobljeno s ponavljanjem dejanj ali zvestobo neki miselnosti. V praksi je to vedno igra različnih akterjev, rezultat fuzije, vendar ob lastni izbiri in pripravljenosti na spremembo, tukaj in zdaj.

Postmoderna prinaša nova pojmovanja, nove percepcije in drugačne interpretacije realnosti. Velike teorije, v katerih so znanstveniki obljubljali, da bodo bolje razumeli svet in ga spremenili, so postale preteklost. Prišlo je novo obdobje, ki se osredotoča na lokalne, specifične, funkcionalne in povezovalne kulturne stike. Ni še globalne kulture, ampak ni več niti izoliranih, tradicionalnih, nedotaknjenih prostorov in skupnosti, katerih glavna značilnost bi bila, da so drugačne od drugih. Teoretično in praktično postaja vse bolj interaktivno, eklektično in interdisciplinarno. Vse jasneje postaja, da vsaka kultura razvija svojo značilno konfiguracijo vrednot, spodbuja svoje strategije, prilagoditve in inovacije, svoje načine doživljanja sveta in vzdržuje svoje oblike avtentičnosti in tradicionalnosti.

Bibliografija:

RADCLIFFE-BROWN, A. (1994): *Struktura in funkcija v primitivni družbi*, Studia Humanitatis, Ljubljana.

- BENDIX, R. (1997): *In Search of Authenticity: The Formation of Folklore Studies*, University of Wisconsin Press, Madison.
- BOISSEVAIN, J. (1992): *Revitalizing European Rituals*. Routledge London, New York.
- CLIFFORD, J. (1997): *Routes: Travel and Translation in the Late Twentieth Century*, Harvard University Press, Cambridge (Mass.).
- HOBSBAWM, E., TERENCE, R. (1989): *The Invention of Tradition*, Cambridge University Press, Cambridge.
- MEETHAN, K. (2001): *Tourism in Global Society: Place, Culture, Consumption*, Palgarve, Basingstoke.
- RIHTMAN-AUGUŠTIN, D. (1971): "Položaj tradicionalne kulture u suvremenom društvu", *Narodna umjetnost: Časopis za etnologiju i folkloristiku*, zv. 8, št. 1, 3-7.
- SMITH, V. L. (2001): "Tourism Change and Impacts", v: Smith, V., in Brent, M., ur., *Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*, C. Communication Corporation, New York, 100-121.
- TAYLOR, CH. (1991): *The Ethics of Authenticity*, Harvard University Press, Cambridge (Mass.), London.

Elektronski viri:

- Online Etymology Dictionary (2008): *avtentičnost*.
- Online Etymology Dictionary (2008): *tradicija, tradicionalno*.
- Dostopno na: <http://www.etymonline.com/> (5. 2. 2008).
- Dostopno na: <http://www.etymonline.com/> (5. 2. 2008).
- Splet: http://prireditev.dogodek.org/zakljucek_iii_solinarskega_festivala.html (2005),
- <http://a.abecednik.com/avtenticnost.html>, <http://dictionary.cambridge.org>.